

MAGNIFICABIS OS TUUM IN DIE ANGUSTIAE. Quasi ita loquatur. Quales veri Idumaei exhibuerunt se Judaeis, cum eos devastabant Chaldae, tales vos, qui studiorum imitatione alter estis Edom, futuri semper estis in bonorum atque fidelium Ecclesiam injurii nimirum atque impii. Sed si illi veri Idumaei viderunt penitus eversos, et in captivitatem abductos Judaeos, sique suis hauserunt oculis gratum illud sibi spectaculum, tamen id vobis imitatoribus eorum nunquam continget, ut extinctam aut eversam prorsum videatis Ecclesiam. Poterit illa quidem varie a vobis vexari, et certe vexabitur a vobis saepissime, tamen ad extremum invicta persistet. Itaque tandem, nec despicietis in malis ejus, nec laetabimini de ejus vastitate, nec intrabitis portas ejus, neque diripietis eam, aut vastabitis unquam, sed illa immota manebit, et firmior in dies, et vegetior reddetur, et assultus omnes vestros et impressiones contemnet, vos autem, ad nihilum redacti, tandem in sempiterna morte jacebitis. Cui est consentaneum, quod sequitur:

QUONIAM JUXTA EST DIES DOMINI SUPER OMNES GENTES, SICUT FECISTI FIET TIBI, RETRIBUTIONEM TUAM CONVERTET IN CAPUT TUUM: QUOMODO ENIM BIBISTI SUPER MONTEM SANCTUM MEUM BIBENT OMNES GENTES JUGITER, BIBENT ET ABSORBEBUNT, ET ERUNT QUASI NON SINT. Nam fieri potest ut morum imitatione Idumaei, de Ecclesiae interitu non laetentur, vel quoniam antequam finiatur Ecclesia interibunt ipsi, vel quoniam ea Ecclesiae stabilitatis atque durationis ratio est, ut nullo possit tempore excindi, vel certe utroque simul, quoniam ipsi male perituri sunt, et piorum Ecclesia in dies major atque clarior futura est. Quare Abdias, quo suae vaticinationi majorem adjungat fidem, praedit fore utrumque, et ut improborum conventus tandem intereat, et ut piorum vigeat magis in singulos dies Ecclesia. De bonorum salute infra, de malorum interitu nunc. QUONIAM, inquit, JUXTA EST DIES DOMINI SUPER OMNES GENTES, sed hoc loco advertendum est diligenter non uno

simul tempore aut puncto temporis neque conventus impiorum interituros, neque piorum Ecclesias ascensuras ad suae dignitatis fastigium, sed paulatim atque sensim, progressu aetatis, annisque se circumagentibus, et illos cadere, et hos caput attollere, eo usque quoad extremo mundi tempore omnibus impiis de medio sublatis, soli pii rerum potentiantur in vita constituti aeterna et felici. Sed quamvis ista aut impiorum miseria, aut piorum secunda fortuna longissimi temporis spatio atque lapsu, multisque sibi succedentibus saeculis perficiatur, et ad exitum perducatur, tamen sacri vates, quoniam uno aspectu simul ea universa videbant, quae ipsa in se divisis atque partitis temporibus fiunt, quomodo ea videbant; eodem ipsa modo eloquuntur, alia addentes super alia, neque tempora distinguentes nec loca, sed simul omnia copulantes atque miscentes, quod et hic Abdias facit, cum dicit.

QUONIAM JUXTA EST DIES DOMINI SUPER OMNES GENTES, SICUT FECISTI FIET TIBI RETRIBUTIONEM TUAM CONVERTET IN CAPUT TUUM. Omnibus enim gentibus, quae imitantur, aut imitatura Edomitas unquam sunt, postremas calamitates denuntiat: quas illae subibunt non uno omnes tempore, sed aliae aliis temporibus. Itaque earum impiarum et fidelibus populis infestarum gentium alias jam Deus gentes extinxit, alias extinguet mox, ab aliis futuro tempore poenas meritas repetet, universasque tandem infernis inclusas locis sempiterno infortunio mactabit: QUONIAM INQUIT JUITA EST DIES DOMINI. Prope esse ea dicit, quae nisi multis evolutis saeculis fieri omnino non debent, dicit autem ea esse prope, primo, quia ipsomet tempore, quando ea Abdias futura praedicebat, fieri coepit erant, ex eoque tempore deinceps sine intermissione efficiuntur. deinde quia sicuti Deo ea omnia erant praesentia, sic propheta ipse in lumine, quo illustrabatur a Deo, quod est ad exemplum divini luminis effectum lumen, omnia quasi si instantia essent videbat: postremo, id fortasse dictum est ex impro-

borum ipsorum, quos ista mala capiunt, judicio atque sensu: iis enim mali et adversi quidquid advenit, nimis cito advenisse videtur. Et licet pro illorum improbitate, atque scelere nimis sero Deus in eos animadvertat, tamen ipsi sua sibi bona cito adimi, perbrevemque eorum usum ipsis concessum a Deo esse, et in ipso felicitatis suae cursu vitam sibi celerrime eripi dicunt, atque queruntur, ut apparet in illis, quos Sapiens ita lamentantes inducit (1): «Transierunt omnia illa tamquam umbra, et tamquam nuntius percurrentes»: et paucis interpositis verbis: «et nos nati continuo desivimus esse». QUONIAM JUXTA, inquit, EST DIES DOMINI. Dies Domini, id est judicii, quod Deus vel in singulos homines exercebit ultimo ipsorum vitae die, vel in universos postremo mundi tempore. Sic Petrus (2): «Dies Domini sicut fur in nocte». Et Esaias (3): «Ecce dies Domini venit crudelis, et indignatio, et ira furoris.» Nam hujus vocis, diei, varius in sacris litteris atque multiplex usus est: Interdum enim vitae cujusque calamitosum tempus, hoc est, omne id temporis spatium quo quis in aerumna et calamitate versatur, dies cujusque dicitur, ut paulo supra: ET NON DESPICTIES IN DIE FRATRIS TUI, et in psalmo similiter (4): «Recordare Domine filiorum Edom in die Hierusalem». Interdum tempus adventus Christi, dies appellatur ipsius, ut apud Joannem (5): «Abraham exultavit ut videret diem meum, vedit et gavisus est». Rursus apud eundem (6): «Ambulate dum dies est, ne vos tenebrae comprehendant». Interdum etiam id ponitur pro vitae cujusque spatio, ut in illo Davidis (7): «Ecce mensurabiles posuisti dies meos». Interdum pro puritate vitae, atque candore, ut in illo, quod Paulus ad Thessalonenses scribit (8): «Vos filii lucis estis, et filii diei». Interdum dies est mors cujusque et interitus, ut in Regum historia (9): «Aut veniet dies ip-

(1) Sap. v. (2) II Pet. III. (3) Esai. XIII. (4) Psal. CXXXVI.

(5) Joan. VIII. (6) Joan. IX. (7) Psal. XXXVIII.

(8) Ad Thessal. I. (9) I Reg. cap. XXIV.

sius et morietur». Et apud Jobum (1): «Super die ejus obstupescerent posteri». Denique dies accipitur pro commendatione atque laude, ut apud Paulum in priori ad Corinthios Epistola (2). «Mihi autem pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die»: qui locus, quoniam paulo obscurior semper est habitus, age de eo aliquanto latius disseramus. Non enim tanti facio, Paulus inquit, aut quod vos de me existimetis bene, aut quod quisquam alias me suis oneret laudibus. Nam contendebant inter se Corinthii, ad quos Paulus scribit de ipso, deque Petro, uter utri esset praferendus: et cum utrique primas omnes darent, tamen pluri eorum Paulo priores partes deferebant, quorum de se honorifica judicia dicit Paulus se spernere. Itaque judicari posuit, pro laudari, et diem pro commendatione, et favore: utrumque non nimis usitate, sed tamen recte, quod demonstrabo. Sed separatim de utroque, et prius de judicandi verbo dicamus, qua sermonis proprietate, pro laudari ponatur. Nam certe Hebraeis judicari pro condemnari pon solet, quod obvia, et pervulgata probant exempla. Itaque ea re nonnulli inducti arbitrantur Graeci proprietatem sermonis Paulum sequutum, idque confirmant quod Scholastes quidam Graecus Georgius ἀναρριθηται, verbum, quo verbo Paulus usus est Graecis pro δοκιμαζεσθαι, id est, approbari usurpari solere dicat, sed falso ut puto: Hebraeos potius et eorum proprietatem sermonis Paulum imitatum existimo, quod ex his liqueat נְקָרָא וּנְשָׁפֵךְ duo apud Hebraeos sunt nomina, quorum alterum Latine redditum judicium, alterum justitiam significat. His nominibus illi proprie significare solent absolutionem et condemnationem, judicialis numeris duas partes, e quibus, quae inter disceptantes duos a judice fertur, omnis constat sententia: eadem enim sententia, unus condemnatur, alter absolvitur. Ex his judicium Hebraeis in condemnatione ponitur, in ab-

(1) Job. XVIII. (2) I. ad Cor. IV.

solutione innocentis justitia. Ex quo etiam fit, ut quoniam his duobus juris recta dictio continetur, ideo David quo declararet in Psalmo, jus a Deo dici rectissime, sic scribat de ipso (1): «Justitia et judicium praeparatio sedis ejus», id est, dominatus ejus atque principatus jurisdictionis aequitate et rectitudine fundatus stabilitur. Nam pro meritis cujusque, de quoque sententiam fert: innocentes enim multa ac poena liberat, nocentes vero pro talibus habitus debito supplicio afficit. Et in eamdem sententiam, in Genesi (2): «Ut custodient viam Domini, et faciant judicium et justitiam», id est, ut probos absolvant, improbos judicio condemnent. Et similiter in Regum historia (3): «Faciebat quoque David, judicium et justitiam omni populo suo».

Nam certe jus omne subvertitur, quando aut nocentes poenas justas evadunt, aut boni sceleris condemnati in laqueos judiciorum incident. Quae vocum atque earum significationis differentia, et distinctio accurate ab Esaia observata est, et ostensa, quæ ex persona Dei dicit (4): «Expectavi judicium, et ecce iniquitas, justitiam, et ecce clamor». Nam judicio id opposuit, quod est condemnationi contrarium: et similiter justitiae opposuit id, quod cum absolutione repugnat. Quo docuit, in judicio condemnationis significationem inesse, absolutionem autem justitiae significari vocabulo. Nam pro iniquitate, quam opposuit judicio, vocabulum quod in hebreo est, proprie adhaesionem aut contagionem significat: quo etiam fit, ut ad lepræ contagiosum significandum morbum transferatur nonnunquam. Itaque ait: Expectavi futurum judicium, id est, futuros vos scelerum vindices, et severos adversus nocentes judices, et ecce adhaesio, lepræ contagio, id autem est; et ecce non solum in eorum prave facta non vindicatis, sed et vestra cum ipsis studia conjungitis, atque pari corrupti morbo, et tamquam contagione quadam infecti, ipsos imitati estis in scelere. Et

(1) Psal. LXXXVIII. (2) Gen. xviii. (3) 1° Reg. viii. (4) Esai. v.

rursus ex alia parte. Expectavi, inquit, justitiam, id est, ut insontibus redderetur a vobis jus suum, et ecce clamor, et ecce inquam pro jure reddendo, jus de novo subversum, pro injuste inusta nota delenda, de novo inusta injustissime nota: pro restituenda innocentiae oppinione falsis criminacionibus laesa, novis accessionibus per vos deterior redditio opinio. Non enim solum in judicio non absolvistis innoxios, sed et ipsis nova injuria affecistis, ipsisque fuitis pro addimento ad miseriam. Nam clamor in his litteris eorum est qui opprimuntur injuria. Igitur Mispather, atque Cedaca fori atque judiciorum verba id quod dixi significant. Sed, quamvis ea significant, tamen quia res finitimas significant, et quae una insunt in eodem, atque una cohaerent, pro hebraeorum proprietate sermonis commutant inter se significaciones nonnunquam, et unum pro altero accipitur. Nam est ubi justitia pro condemnatione et justificare pro condemnare ponatur, ut in illo Christi apud Lucam (1): «Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis»: significat enim se sapientiam reprobatum iri a Judaeis legis sapientissimae filiis, hoc est, in legis doctrina enutritis. Et similiter est ubi judicium, judicandique verbum, pro absolutione et approbatione sumitur; ut in illo Esaiae de Christo (2): «judicium gentibus proferet». In quo sine dubio significat Christum effecturum ut homines a peccatis absolvantur, quibus constricti tenentur, quod et mox magis explanat cum dicit: «Dedi te in foedus populi, in lucem gentium, ut aperires oculos caecorum, et educeres de conclusione vinctum, etc». Et similiter Job, quando dicit (3): «Abstulit Dominus judicium meum», id sane significat, se cum pro sua innocentia laete deberet agere, tanquam qui convictus impietatis, atque damnatus esset, sic in aerumnis versari. Juxta quem modum et Paulus in proposito loco pro approbare, judicare posuit, idque posuisse docet quod sequitur. Nam in-

(1) Lue. vii. (2) Esai. XLII. (3) Job. xxvii.

quit: «Sed neque me ipsum judico», id est, pro bono habeo, et addit, quo magis verbi hujus sensum atque usum explanet: «Nihil mihi conscient sum, sed non in hoc justificatus sum». Illud enim superius, sed ne me ipsum judico, interpretatus est isto: sed non in hoc justificatus sum. Itaque judicare pro justificare constat posuisse, pro Hebraici proprietate sermonis. Atque haec de judicio. De diei autem vocabulo, quod pro commendatione, et approbatione diximus poni, Divus Hieronymus in quadam ad Algasiam epistola, pro consuetudine Graeci sermonis ejus, quo Cilices utebantur, ita loqui Paulum affirmit: nam Tharso Ciliciae urbe natum Paulum fuisse constat. Sed quid opus est incerta sequi, quando suppetunt certa? Nam Hebrei quorum sermonis proprietates, et Graece scribens Paulus singulis pene verbis referebat, isto loquuntur modo. Certe dies illis felicitas est, favor autem et approbatio atque laus inter partes felicitatis censemur. Sic enim Jeremias scribit (1): «Tu es laus mea, et diem hominis non desideravi». Quasi ita dicat: Tu de me, domine, judicio contentus hominum laudes et approbationes non moror. Nec me latet alios id interpretari solere aliter. Theodoreetus enim, ab humano die exponit, ab humanae brevitate vitae; alii ab eo quantum homines de bonis malisque cognoscunt; alii pro eo quod ipsis placet, vocum significations suo fingunt arbitratu; mihi hoc simplicius videtur. Verum instituta exequamur: QUONIAM JUXTA EST DIES DOMINI SUPER OMNES GENTES SICUT FECISTI FIET TIBI. Hoc quidam sic exponunt. Paulo post futurum est, ut Dominus in omnes orbis nationes animadvertis, poenas repetiturus de singulis, pro cuiusque earum sceleribus, in quibus nationibus, et tu Idumaeae, numeraris, itaque et tu poenas dabis. Sed ut patebit ex iis, quae infra dicemus, unum Idumaeorum nomen in hac vaticinatione versatur, omnisque ejus oratio ad solos

(1) Jer. xvii.

Idumaeos dirigitur: JUXTA EST, inquit, DIES DOMINI SUPER OMNES GENTES, id est, mutato numero, super te Edom, qui, quae in alios operatus es eadem es passurus ipse. Vocat autem Edom omnes gentes, quoniam, ut dictum est, haec scribit de Edom figurate sic dicto, qui per omnes orbis nationes pertinet: SICUT FECISTI FIET TIBI. Non male Ruperthus censet, hoc eam significare poenam quae sumitur de improbis in hac vita: illud autem superius: JUXTA EST DIES DOMINI, ad eam pertinere, quam in futura vita dependent. Nam fere sic accedit, ut in hac vita, quando aliquos Deus punit ob sua in alios malefacta, talibus eos afficiat malis qualia ipsi intulerunt, sicut scriptum est. Qui gladio interficit, gladio peribit. Rursus (1): «Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet; qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi». Quod et in ipso licet videre daemone, qui quoniam hominem suae servituti per fraudem subjicit, servus ipse hominum per Christum effectus est. Sed addit fere in eamdem sententiam. RETRIBUTIONEM TUAM CONVERTET IN CAPUT TUUM. Illud RETRIBUTIONEM, potest accipi uno modo pro poena peccatis ipsorum debita, quae, quia redditur pro peccatis, retributio vocatur; quomodo retributionem converti in caput Edom, quod id dicitur, nihil aliud sit, quam ipsum poenam meritam subitum. Alio modo accipi possit active, pro iis quae adversus bonos ipsi fecerunt, quae mala retributiones vocantur, quod et ipsa nonnullis bonorum peccatis sint debita. Nam ut vere Chrysostomus illa exponens Christi apud Lucam, «Fili recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala», quod in hac vita mali justi afficiantur, id nonnullis illorum peccatis fit, quibus vita quamvis justa, non caret. Itaque id quod boni patiuntur, pro eo ad quos refertur, et injuria est, et justa poena. Qui infert agit injuste, qui inferre permittit Deus injusta alterius actione suorum rectissime peccata punit. Retribu-

(1) Apoc. xiii.

Tom. III

tionis autem vocabulum hoc sensu solere accipi satis liquet ex illo (1): «Filia Babylonis misera, beatus qui retribuet tibi retributionem, quam retribuisti nobis».

Porro quod dicit: CONVERTET SUPER CAPUT TUUM, qua id dicat Hebraici proprietate sermonis sileri non debet. Et enim ea sermonis figura Hebrei significant ingentis supplicii quoddam genus. Nam quoniam caput in corpore et supremum locum obtinet, et est cunctis conspicuum; ideo cum dicunt poenam in alicujus caput converti, significant magnum id esse et cunctis notum supplicium, et ob id valde ignominiosum, atque praeterea cum maximorum atque charissimorum bonorum amissione, aut certe detimento conjunctum. Ex quo etiam fit, ut in sacris litteris, cum de poena improborum atque impiorum agitur, in eo ista oratio usurpetur, ut appareat in illo (2): «Convertetur dolor ejus in caput ejus, et in verticem ipsius iniquitas ejus descendet». Et in illo (3): «In capite impiorum conquassatio». Et certe divina justitia merito comparatum est, ut improbi et scelerati et in bonos viros injurii pro iis, quae occulte et per fraudem contra justos moliuntur, palam ipsi, et aperte puniantur, ut pro levibus bonis, quibus studio nocendi elati, bonos spoliant, amittant ipsi bona maxima. Qua de re pereleganter, eteadem capitellis servata metaphora, in Genesi dictum est ad serpentem (4). «Tu insidiaberis calcaneo ejus, et ipse conteret caput tuum». Nam quod de serpente dicitur id ad universa ejus membra pertinere intelligitur: insidiantur enim impii pii, et occulte illis nocere student, et in pedem, id est, in res infimas, hoc est, in terrena, et caduca bona impetum faciunt. At pro eo ipsi plagam accipiunt manifestam in capite, id est, magnas ipsis res, et bona praestantissima amittunt. Addit porro:

(1) Psal. cxxxvi. (2) Psal. vii. (3) Jer. xxx. (4) Gene. iii.

9.—Sicut bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes gentes jugiter.

Nonnulli latini codices, bibisti, et graecorum interpretum versio similiter: sed bibistis legunt numero multitudinis Hebraea et Chaldaea et plura Latina exemplaria. Montem autem sanctum vocat, si de veris Idumaeis ista intelligi volumnus, urbem Hierusalem, quod in ea mons esset Moria, cuius in vertice montis situm erat sanctissimum Dei templum. Sin autem ea intelligimus, ut intelligi certe debent, de figurate Idumaeis, mons Dei sanctus, hominum fidelium Ecclesiam, cui se semper conventus impiorum opponunt significat. Porro bibere in sacris litteris in utramque partem accipitur. Interdum laetari significat, quoniam laetitia convivii comes est, quo in sensu Esaias scribit (1): «Servi mei comedent, vos esurietis...» «servi mei bibent...» hoc est, laetabuntur, et vos sitietis, id est, tristitia et moerore afficiemini. Interdum contra significat malum ebibere, atque sustinere gravissimum, ut in quarto, et septuagesimo psalmo (2). «Hunc humiliat, et hunc exaltat: quia calix in manu Domini vini meri plenus mixto. Et inclinavit ex hoc in hoc. Verumtamen faex ejus non est exinanita: bibent omnes peccatores terrae. Vocab ergo sic explicata vi, quod ad sententiam orationis attinet, sciri debet, non convenire in eamdem sententiam omnes, sed alios aliam, itaque tres omnino diversas expositiones inducere. Quidam enim bibendi, verbum quod bis in ista oratione ponitur, in utraque orationis parte, pro laetari accipi volunt: itaque dicunt. Sicut vos o Idumaei bibistis super montem sanctum meum, id est, ut laetati estis de meorum interitu, sic omnes gentes bibent, hec est, laetabuntur jugiter, vos cum devastari atque postrema clade affici viderint, ut

(1) Esai. LXV. (2) Psal. LXXIV.